

BİR ASİSTAN MASALI YA DA KİBRİT SUYU

Reha YÜNLÜEL (*)

1946 tarihli 4936 sayılı Üniversiteler Kanununda asistanların statüsü süreli değildi. Asistanlar kürsünün teklifi, fakülte yönetim kurulunun tasdiki ile Rektör tarafından atanıyordu. Önce bir yıllığa aday olarak atanıyorlardı. Gerekirse adaylıkları bir sene daha uzatılabiliyordu. Daha sonra da asli kadroya atanıyorlardı. Atandıktan sonra asıl olarak istenen yasal süreleri içerisinde (bu o zaman, asilliklerinin onandığı tarihten itibaren 3 sene idi) doktoralarını yapmaları idi. Asillığı onanmış ve doktoralarını yapmış olan asistanlara doçentlik imtihanı için yapacağı bilim araştırmalarına başladığı ilgili Fakülte Profesörler Kurulu tarafından belirtildiği tarihten başlayarak bu araştırmaların ve çalışmaların gerektirdiği süre için, 3 yılı aşmamak üzere aylıklarından başka her ay elli lira veriliyordu. Sene 1946'ydı, maaşına ek olarak bir ordünaryüs profesör 400 TL, bir profesör 300 TL bir doçent ise 200 TL alıyordu. Sene 1946 idi ve Üniversiteler Kanunu 39 uncu maddesinde "Üniversite öğretim mesleğinin tabii kaynağı olan asistanlık(ktan)"bahsedili-yordu. 1960'a gelindiğinde mevsim 27 Mayıs'tı. Mevsimin ilk ürünlerinden birisi, çıkartılan 115 sayılı kanundu. Bu kanunun ismi "13.6.1946 tarih ve 4936 sayılı Üniversiteler Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesi ve bu kanuna madde eklenmesi hakkında kanun" idi¹.

Bu kanundan bir evvelki 114 sayılı kanunun ismi ise "Üniversiteler Öğretim Üyelerinin

azılarının Vazifelerinden Affına ve Bazılarının Diğer Fakülte ve Yüksek Okullara Nakline Dair Kanun" idi². Bu kanunla 147 öğretim üyesi ve yardımcısı bu vazifelerinden affedildiler. Öyle affedildiler ki, kanunun 5 inci maddesinde düzenlenen "İşbu kanunla görevlerinden affedilenler bir daha üniversite öğretim üyeliği ve yardımcılığı vazifesi ile görevlendirilemezler." hükmünden yararlandırıldılar. 147 kişinin arasında 17 tane de asistan vardı³.

115 sayılı kanun 4936 sayılı kanunun asistanlara ilişkin hükümlerini de değiştirdi. Ancak 4936'daki yapısı korundu. Üniversite asistanları hâlâ üniversite öğretim mesleği için atanıyorlar ve üniversite öğretim mesleğinin tabii kaynağı olarak kabul ediliyorlardı. Ancak doktora yapmamış olanların 4 yıl içinde doktoralarını vermeleri bekleniyordu. Sene 1960'dı. Maaşına ek olarak bir profesör 1000 TL, bir doçent 600 TL alıyordu. Ve kanun asillığı onanmış ve doktora yapmış asistanlardan doçentlik sınavı için yapacağı bilim araştırmalarına başladığı profesörler kurulu tarafından belirtilenlerin bu araştırma ve çalışmaların gerektirdiği süre için 4 yılı aşmamak üzere, aylıklarından başka her ay 300 lira alacağını düzenliyordu.

Sene 1973'tü. 1750 sayılı Üniversiteler Kanunu çıkartılmıştı. Kanun asistanların yanısıra araştırma görevlilerinden de bahsediyordu. Araştırma görevlileri

* Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Anayasa Hukuku Araştırma Görevlisi

1 27.10.1960 T.; RG 28.10.1960; S.10641.

2 27.10.1960 T.; RG 28.10.1960; S.10641.

3 28 ordünaryüs profesör, 57 profesör, 44 doçent, 1 öğretim görevlisi.

diğer yardımcıları arasında ve öğretim görevlileri ile beraber sayılıyordu. Kanun 34 üncü maddesinde “Bir bölüm veya kürsünün araştırma, inceleme ve deneylerinde yardımcı olarak kadro veya sözleşme ile çalıştırılmak üzere araştırma görevlileri tayin edilebilir.” di-yordu. Araştırma görevlileri fakülte kurulunun teklifi ve senatonun onayı ile münhal öğretim üye ve yardımcıları kadrolarından birine, ünvan verilmek-sizin tayin olunuyorlardı. Asistanlık içinse doktora yapmış olma şartı aranıyordu. Atanmaları ise fakülte yönetim kurulunun teklifi ve üniversite yönetim kurulunun onayı üzerine rektör tarafından 2 yıllığına oluyordu. Gerekli görülenlerin atanmaları iki defaya mahsus olmak ve başlangıçtan itibaren toplam olarak altı yılı geçmemek üzere iki defa yenilenebiliyordu. Asistanlara fakülte yönetim kuruluna temsilci sokabilme hakkı getirilmişti. Gerçi asistanlık statüsü Anayasa Mahkemesi’nce iptal edildi ancak kanun, asistanlığın üniversite öğretim mesleğinin tabii kaynağı olduğundan artık bahsetmiyordu.

1980’e gelindiğinde mevsimlerden 12 Eylül’dü. Bugün yürürlükte olan 2547 sayılı kanun çıkartıldı. 1750 sayılı kanunda asistanlık statüsü iptal edilmiş olduğundan bir tek araştırma görevliliği statüsü kalmıştı. 2547 sayılı kanunla bu statü pekiştirildi.

Bugün araştırma görevlileri, yükseköğretim kurumlarında yapılan araştırma, inceleme ve deneylerde yardımcı olan ve yetkili organlarca verilen diğer görevleri yapan öğretim yardımcıları olarak çalışıyorlar. Kadrolarına en çok 3 yıl süre ile atanıyorlar ve bu, fiiliyatta birer senelik sürelerle oluyor. Yardımcı doçent olduğunuzda dahi iki veya üçer senelik sürelerle oluyor.

Gelinen nokta 1750 sayılı kanundan bu yana, asistanlığın (şimdiki adıyla araştırma görevliliğinin) üniversite öğretim mesleğinin tabii kaynağı olarak görülmemesidir. Bugün asistanlar kısa sürelerle görev sürelerinin uzatıldığı kadrolar üzerinde diken üzerinde oturtuluyorlar.

YÖK kanununda yapılmak istenen yeni değişiklik önerisi ise bir adım daha ileri giderek araştırma görevlilerini enstitü asistanı haline getirmektedir. Bu şu anlama gelmektedir: Enstitü asistanlığı doktora çalışmaları neticeleninceye kadar devam eden bir tür süreli kamu görevliliğidir. Sözkonusu değişiklik önerisinin gerekçesinde “Lisansüstü eğitim-öğretim ve araştırma faaliyetlerinin nitelik ve nicelik yönünden geliştirilebilmesi için araştırma görevlisi kadroları enstitülerde toplanmaktadır. Başarılı öğrencilerin bilgi ve becerilerinden yararlanmak ve bunlara mali imkan sağlamak amacıyla saat ücreti ile çalıştırılan öğretim üyeliği yardımcılığı tesis edilmektedir.” demekte ve bunun sonucu, araştırma görevliliği “öğretim mesleğinin tabii kaynağı” olmaktan başarılı öğrencilere mali olanaklar yaratan bir statüye indirgenmektedir.

Bu öneri “öğretim mesleğinin tabii kaynağı”nın tamamen ve bilinçli bir şekilde kurutulmasıdır. Araştırma görevlileri (asistanlar) 1750 sayılı kanundan beri, öğretim mesleğinde bu mesleğin, meslek hayatlarıyla rahatlıkla oynanabilecek paryaları olarak görülmektedirler. Sözkonusu YÖK değişikliği önerisi kanunlaşırca bundan bir ötesi bu statünün kaldırılması olacaktır.

1750 sayılı kanunun asistanlardan gerekli görülenlerin atanmalarının iki defaya mahsus olmak ve başlangıçtan itibaren toplam olarak altı yılı geçmemek üzere iki defa yenilenebileceğini öngören 30 uncu maddesini,

“1750 sayılı Kanununun 28. maddesine göre, asistanlar üniversite öğretim yardımcısıdır. Bunlar üniversite öğretim üyeliğini bir meslek olarak kendilerine amaç edinmişlerdir. Bunun için de akademik kariyerde ‘doktorluk’ veya tıpta ‘uzmanlık’ unvanlarını elde etmiş bulunmaları zorunludur. -Bir bilim dalında doktora vermek veya uzmanlık kazanmak, üniversite öğretim üyeliği mesleğinin bilimsel çalışma metodunu kavramayı hızlandırır. Ancak bundan sonraki bilimsel çalışmaları yanında öğretim çalışmalarını da

sürdürebilen ve Yasa'nın 31. maddesinde yazılı görevleri yerine getirerek başarı sağlayan asistan, doçentliğe (yardımcı profesörlüğe) aday olacaktır. Bu nedenle öğretim üyeliği mesleği için hazırlanma ve yetiştirme bakımından, akademik unvanların ilki olan doktorluk ve uzmanlığın, asistanlık görevi ile olan yakın ilişkisi ortadadır. Çünkü üniversite öğretim üyeleri öğretimle öğrenimin, daha açık bir deyimle, öğretmenle öğrencinin karşılıklı etkilerini, sosyolojik, psikolojik ve pedagojik bağlantılarını yeterince kavramakla başarıya ulaşmış olurlar. Asistanlık süresini, sadece doçentlik (yardımcı profesörlük) unvanı almak için gerekli çalışmalara ayırmak, mesleğin açıklanan yönü üzerinde olumsuz etkiler yaratır. Esasen başarılı her bilim adamının, üniversite öğretim üyesi olamaması bu nedenlere dayanmaktadır. -Hızla gelişmekte olan memleketimizde yüksek öğretim kurumlarına ve bu kurumlarla birlikte öğretim üyelerine olan gereksinimler açık seçik ortadadır. Bu gereksinimler sanki önemini kaybetmiş gibi mesleğe alınmada, ilk akademik derecenin meslek dışında kazanılmış olma koşulunu öne sürmek, memleket gerçekleri ile bağdaşmaz ve özellikle Anayasanın 50. maddesinde öngörülen 'halkın öğrenim ve eğitim ihtiyaçlarını sağlama devletin başta gelen ödevlerindedir' temel ku-

ralına aykırı düşer. Bundan başka (söz konusu) kısıtlama, mesleğe bir yandan çekiciliği de azaltmaktadır. Çünkü asistan olabilmek için doktora ve uzmanlığı kendi mali olanakları ile kazanmış gençlerin bulunması güçleşecektir. Bu düzenleme öte yandan da üniversite öğretim üyeliği mesleğini, varlıklı ailelerin tekeline götürür ki, bu da Anayasanın eşitlik, sosyal adalet ve milli dayanışma ilkelerine ters düşmektedir. Her ne kadar kanun(da) bazı olanaklardan söz edilmiş ise de, yürütmenin takdirine, yıllık bütçe ve kadro sınırlamalarına bağlı olan bu olanaklar yetersizdir ve güdülen ereğin gerçekleşmesine elverişli olacak nitelikte değildir. -Özetlenecek olursa; asistanlığa atanabilmek için 'görev alacağı bilim dalında doktora veya tıpta uzmanlık diploması almış olmak' koşulu, üniversite öğretim üyeliği mesleğinin daha ilk basamağında gereksiz, amaca aykırı bir kısıtlama ile hakkın özünü zedelemekte, aynı zamanda genç kuşaklar mesleğe alınmada öğrenimlerdeki başarı dereceleri ile orantılı olmayan bir eşitsizliğe sürüklenmektedir." gerekçeyle iptal eden (AYM E.73/37, K.75/22, T.11, 12,13, 14 ve 25.2.1975 AYMKD C. 13, Ankara-1976, s.58-213). Anayasa Mahkemesinin, söz konusu değişiklik önerisi kanunlaştığı takdirde bunu da iptal edeceği aşikârdır.

SIYASAL PARTİLERİN (AMAÇ VE FAALİYETLERİNİN) MİLLİ DEVLET İLKESİ AÇISINDAN YASAKLANMALARI

Yakup BULUT(*)

I. TARİHİ GELİŞİM

A- BATIDAKİ DURUM

Siyasal partilerin, tam anlamıyla görevlerini yerine getirebilmeleri, çeşitli fikirlerin serbestçe açıklandığı, tartışıldığı ve gerçekleştirme şansının bulunduğu toplumlarda mümkündür¹. Zamanımızda

"partiler devleti" de denilen Klasik demokraside, çok sayıda siyasi parti serbestçe kuruluş faaliyet gösterebilmekte idi. Ancak siyasi partiler, demokratik rejimin uygulanmasından ortaya çıkan müesseseler olduğu gibi, demokrasiye zıt doktrinlere de bağlanarak, demokratik ortamı yok etmeğe kalkışabilirlerdi².

* Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Araştırma Görevlisi.

1 Bkz. Münci KAPANI, Kamu Hürriyetleri, AÜHF Yay., Ankara 1970, s.188.

2 Arif PAYASLIOĞLU, Siyasi Partiler, AÜSBF Yay., Ankara 1952, s.94-95.